

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Коваленко Ганна Олегівна

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО
ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Безлюдна Н. В.

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент Макарчук В. В.

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9:00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	Error! Bookmark not defined.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ	Error! Bookmark not defined.
1.1. Аналіз категорій «розвиток» і «саморозвиток» особистості	Error! Bookmark not defined.
1.2. Особливості безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів	21
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ	Error! Bookmark not defined.
2.1. Сучасний стан готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Шляхи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку	Error! Bookmark not defined.
2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	Error! Bookmark not defined.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

Актуальність дослідження. Однією з визначальних тенденцій сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку, оскільки прагнення до саморозвитку в професії є нині особливо актуальним і характеризує суспільні потреби громадян нашої країни. Цей процес забезпечується Законами України «Про вищу освіту», Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, Концепцією педагогічної освіти, професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»; Галузевою концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти, Указом Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», метою якої є забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя, Національною доктриною розвитку освіти, одним з принципів реалізації якої є безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності й наступності в навчанні та вихованні, перетворення набуття освіти у процес, що триває впродовж усього життя людини.

Отже, метою вищої педагогічної освіти в Україні є не лише набуття фундаментальних професійних знань майбутніх фахівців, а й формування в них готовності до подальшого професійного та особистісного саморозвитку, самореалізації.

Актуальність дослідження зумовлена глибокими перетвореннями, що відбуваються в усіх галузях нашого суспільства. Нині, у складних суспільних умовах швидких змін, глобального оновлення не лише технологічної бази, а й ціннісної та інших сфер, загострюється проблема відповідності майбутніх педагогів потребам безпосередньої діяльності. Розв'язання цієї проблеми варто шукати в площині безперервного професійного розвитку й саморозвитку особистості впродовж життя. Ця проблема, передусім, стосується підготовки вчителів, адже саме вони є носіями і трансляторами загальнолюдських цінностей молодому поколінню.

Соціальним замовленням сучасного українського суспільства є особистість конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безперервний саморозвиток і самовдосконалення. Тому важливою складовою освітнього процесу в закладах вищої освіти має бути забезпечення відповідної підготовки майбутніх учителів, формування їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку.

Необхідно, щоб сучасний учитель теоретично й практично був здатний проаналізувати свої професійні можливості й на цій основі зміг сформулювати програму власного подальшого професійного зростання на будь-якому етапі професійної діяльності.

У контексті нашого дослідження особливої ваги набувають наукові розробки проблеми професійної підготовки вчителів, які всебічно висвітлено в працях О. Абдулліної, О. Акімової, А. Алексюка, В. Андрущенко, Є. Барбіної, Б. Бриліна, Г. Васяновича, Л. Вовк, В. Галузяка, О. Гомонюк, С. Гончаренка, Н. Гузій, Р. Гуревича, О. Коберника, А. Коломієць, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Лугового, Н. Мозгальнової, Н. Ничкало, В. Радула, О. Отич, Г. Тарасенко, В. Шахова, В. Штифурак, В. Якуніна та ін.

Спрямованість освітніх систем на професійне самовизначення, самостворення, рефлексивність, самоусвідомлення, взаємодію учасників освітнього процесу схарактеризовано у працях О. Вербицького, В. Зінченка, М. Корця, В. Краєвського, Н. Кузьміної, О. Матвієнко, Г. Падалки та ін.

Вищеназвані вчені розробили теоретичні основи саморозвитку особистості, загальну концепцію його педагогічного стимулювання, особливості та функції самовдосконалення в професійній діяльності, обґрунтували взаємозв'язок між самовдосконаленням й ефективною професійною діяльністю тощо.

Не применшуючи здобутків учених щодо окресленої проблеми, вважаємо за доцільне більш повно розглянути проблему підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Актуальність окресленої проблеми, її соціальна значущість, недостатність

педагогічних досліджень, які б системно розглядали проблему підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних закладів вищої освіти до професійного саморозвитку зумовили вибір теми кваліфікаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку»**.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці шляхів, що забезпечують підвищення рівня готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Відповідно до мети, визначено такі **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури уточнити суть основних дефініцій дослідження.
2. З'ясувати особливості безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів.
3. Виявити сучасний стан готовності майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку.
4. Обґрунтувати й експериментально перевірити шляхи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку.

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**: теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація теоретичних положень щодо професійної підготовки майбутнього вчителя з метою визначення сутності та структури його професійного саморозвитку; узагальнення теоретичних і дослідних даних для обґрунтування шляхів формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя; емпіричні: спостереження, опитування, анкетування, бесіда, діагностичні методики для визначення рівня сформованості готовності до професійного саморозвитку майбутніх фахівців; педагогічний експеримент, що забезпечив

перевірку ефективності запропонованих шляхів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні понятійно-категоріального апарату, зокрема: «професійний саморозвиток», «готовність майбутнього вчителя до професійного саморозвитку»; з'ясовано психолого-педагогічні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного саморозвитку.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці шляхів підготовки до професійного саморозвитку здобувачів вищої освіти педагогічних ЗВО. Результати дослідження можуть бути використані для розробки лекційних курсів, семінарських занять, практикумів з педагогіки у закладах вищої освіти і можуть доповнити зміст навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи» тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення, висновки і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференція «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (м. Умань, 24 листопада 2021 р.).

Публікації. Основні положення дослідження відображено в тезах: «Професійний саморозвиток педагога як психолого-педагогічна проблема».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 107 сторінок, з них 92 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено аналіз проблеми підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і стали підставою для таких висновків:

Аналіз психологічної та педагогічної літератури засвідчив, що, незважаючи на численні дослідження особистісного розвитку майбутнього педагога, в сучасній психолого-педагогічній теорії недостатньо представлено суть та механізми безперервного професійного саморозвитку вчителя. З'ясовано, що проблема професійного саморозвитку складна, багатоаспектна і є об'єктом вивчення багатьох наук, тобто має міждисциплінарний характер. На основі наукових підходів доведено, що особистісний і професійний саморозвиток необхідно розглядати у взаємозв'язку, оскільки останній є продовженням загального розвитку людини. Встановлено, що безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів – це цілеспрямована самопізнавальна та самопроектувальна діяльність здобувача вищої освіти з метою самореалізації себе як фахівця. При цьому професійний саморозвиток неможливий без позитивної самооцінки себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та прагнення займатися нею, тобто готовності до саморозвитку.

У контексті дослідження нами уточнено зміст поняття «готовність до безперервного професійного саморозвитку майбутнього педагога» як здатність здобувача вищої освіти здійснювати цілеспрямовану рефлексивну діяльність, пов'язану з проектуванням і реалізацією якісних змін своєї особистості, й реалізовувати на практиці власний суб'єктний досвід у галузі професійного самовизначення та самореалізації на основі усвідомленої саморегуляції своєї навчально-професійної діяльності.

Готовність виникає на рівні безпосередньої взаємодії з впливами освітнього середовища, які детермінують появу суперечностей і сприяють формуванню потреби у професійному саморозвитку. Таким чином, готовність є

пусковим механізмом для мотивів, компетентностей, соціальної презентабельності, усвідомленості особистістю траєкторії її подальшого професійного саморозвитку.

З метою з'ясування сучасного стану готовності майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку нами було проведено констатувальний етап педагогічного експерименту. Результати констатувального етапу педагогічного експерименту показали, що рівень готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку є недостатнім. Причинами цього є: відсутність необхідних і достатніх умов у закладах вищої освіти, спрямованих на безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів; відсутність необхідної практичної підготовки здобувачів вищої освіти щодо складання програм самопізнання, самовдосконалення своєї особистості та реалізації на практиці програм безперервного професійного саморозвитку; недостатня зорієнтованість фахових дисциплін та дисциплін психолого-педагогічного циклу на формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку під час навчання у закладі вищої освіти.

Обґрунтовано шляхи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку: підтримка позитивної мотивації досягнення як задоволення внутрішньої потреби особистості у професійному саморозвитку; залучення здобувачів вищої освіти до аналізу ситуацій, які ініціюють їхню потребу у професійному саморозвитку; створення в студентському колективі сприятливої соціально-психологічної атмосфери для виявлення активності особистісного й професійного розвитку майбутніх педагогів; активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Експериментальна робота передбачала перевірку ефективності запропонованих шляхів підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку, що дозволило виявити кращі результати, знайшовши відбиття в позитивній динаміці рівнів сформованості безперервного

професійного саморозвитку майбутнього вчителя.

Проведений педагогічний експеримент підтвердив ефективність шляхів підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Порівняння одержаних даних до та після експерименту показало, що якщо в ЕГ до експерименту було 6,19 % здобувачів вищої освіти з критичним рівнем готовності до професійного саморозвитку, то після експерименту їхня кількість зменшилася до 1,67 %; з пасивним рівнем було 28,1 %, то після експерименту їхня кількість суттєво зменшилася до 1,9 %. З базовим рівнем було 50 %, стало 60 %. Оптимальний рівень був притаманний 13,81 % респондентів, а після експерименту – 24,05 %. З креативним рівнем готовності було до експерименту 1,91 %, а стало 12,38 %. У КГ зміни не є статистично значущими.